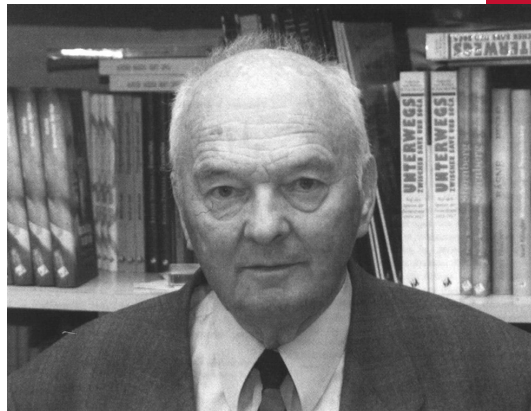

Jernej Zupančič

Profesor Vladimir Klemenčič (1926–2013)*

Zbrani v čast in spomin preminulemu kolegu, cenjenemu učitelju in vzorniku, zaslužnemu profesorju Filozofske fakultete, ambasadorju RS v znanosti, dr. Vladimirju Klemenčiču, želimo v mislih prehoditi njegove bistvene življenjske in delovne korake. Življenje = geografija! je ob nekem njegovem jubileju zapisal kolega Gosar in s tem jedrnat poudaril tesno povezanost njegovega opusa z geografsko vedo. Tej je posvetil vse življenje, saj je več kot petdeset let aktivno vplival na miselne tokove slovenske in tudi evropske geografije pa tudi etničnih študij. Zbrani smo v čast človeku, ki je nedvomno premogel izjemen raziskovalni in pedagoški eros in je bistveno zaznamoval prostor in čas svojega obstoja ter delovanja.

Življenje mu je začelo teči leta 1926 v Ljubljani, mladost pa je preživel v Kamniku. Med drugo svetovno vojno je proti svoji volji postal nemški vojak, po svoji pa begunec, nato ujetnik in končno povratnik. Čeprav so burna leta in življenjsko nevarne situacije pustile sledi, se ni dal. Vpisal se je na študij geografije, zgodovine in etnologije na ljubljanski Filozofski fakulteti, kjer je leta 1951 diplomiral. Nato se je raziskovalno vrnil na kamniško-bistriško ravnino. Študija o preobrazbi Podgorja je postala »klasika« za mnoge generacije študentov. Že zelo hitro, še pred obranitvijo doktorske disertacije leta 1959, ga je pot zanesla na Koroško, s katero je ostal osebno – družinsko, znanstveno in strokovno povezan. S to regijo in z manjšinsko tematiko je tudi končal svoj več kot polstoletni delovni opus – tri obsežne monografije, ki sta jih pripravila skupaj s sinom Matjažem, zgodovinarjem; te monografije so dale tudi piko na i vedenju in razgledu o koroško-slovenski tematiki. Prav »koroška« pota so bila pomemben mejnik tudi v znanstvenoraziskovalnem opusu, saj so geografizirala teme – konkretno manjšinsko – ki se jih je prej geografija le obrobno dotikala. To je bila – poleg že omenjene študije o Podgorju in disertacije o Brkinih (Pokrajina med Snežnikom in Slavnikom) temelj ključne geografske veje, v kateri je bil na slovenskih tleh pravzaprav nestor: namreč socialne geografije. V to geografsko panogo je vstopil v času njene največje kulminacije v šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja, ko je v tesnem sodelovanju, a z zelo avtonomnimi pristopi s t. i. »Münchensko socialnogeograf-

* Govor na žalni seji 19. junija 2013 na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani.

sko šolo«, odpiral pota slovenski geografiji v mednarodno areno. Tu so se izrazili ne le njegov nemirni raziskovalni duh in življenjski optimizem, temveč predvsem drznost in inovativnost. Ni bilo lahko, saj se je (podobno tudi v svetu) za vsaj dve desetletji podal v precej zagrizeno diskusijo o geografiji kot vedi. Imam občutek, da ga je to bolj podžigalo kot oviralo, čeprav je doživel – tudi v tej hiši – manj prijetne trenutke. Z neverjetno energijo je – včasih prav uporniško – jadral v nove miselne sfere geografske interpretacije stvarnosti, ki se je v dinamiki spreminjanja iz agrarne v industrijsko in pozneje v postindustrijsko družbo nizala pred nami. A to je znal plastično opredeliti, znanstveno postaviti in teoretično utemeljiti. Vse je bilo »geografsko«. Saj so znane najbolj pogoste besede: **proces in problem**. Obe namreč kažeta na bistvene razsežnosti njegovega znanstvenega dela: nenehen stik s terenom in uporabna naravnost. Predvsem pa to izraža njegovo stalno skrb za uporabnost in aktualnost svojega početja, lahko rečemo kar **Klemenčičeve socialnogeografske šole**, ki se je v veliki meri kalila prav na podrobnih proučevanjih na narodnostno mešanih območjih na Koroškem, v Prekmurju, na Tržaškem in drugod. Socialnogeografsko metodološko-teoretično izhodišče se je uresničevalo predvsem na treh ključnih področjih: **tematiki podeželja, tematiki manjšin in politični geografiji**. Vsa tri je videl povsem enotno: torej kot kompleksno stvarnost in predvsem kot velik raziskovalni izziv geografije kot vede. Metodologijo raziskovalnega dela je nenehno preizkušal empirično, s terenskim delom, ter jo nato dopolnjeval in nadgrajeval. Svoja prizadevanja je sproti prenašal na dve ravni: na raven mednarodnega sodelovanja ter na raven uporabnosti. Tako je bilo Podgorje pojem in delovišče, v prvi vrsti prostor demonstracije metode in teoretičnega premisleka k poznejšim študijam podeželja. Manjšine, očitno njegova velika raziskovalna ljubezen, so bile nadaljevanje in nadgradnja. S tem je bistveno prispeval k preobratu razmišljanja o manjšinskih usodah ter njihovem prostoru. Tu je bil velik borec, a tudi optimističen vizionar, kar je marsikomu, tudi iz manjšinskih vrst, dajalo poguma in raziskovalne vneme. Utiral je pota interdisciplinarnemu – torej tematskemu, pravzaprav »problemskemu« pristopu na področju **manjšinskih in etničnih študij**. Iz tega ter razprav o mejah in obmejnosti se je začela razvijati – prav po njegovi zaslugi – slovenska **politična geografija**.

Polnih 44 let dela na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani je posvetil napredku geografske znanosti in stroke; bistveno je prispeval k njenemu razvoju, napredku, mednarodnemu uveljavljanju, prenosu v prakso in uspešnemu posredovanju številnim generacijam diplomantov, magistrantov in doktorandov. Trideset let je vodil katedro za družbeno geografijo, dve desetletji je bil direktor Inštituta za geografijo, ki ga je tudi soustanovil, dve leti pa vršilec dolžnosti direktorja Inštituta za narodnostna vprašanja. S to ustanovo je dolga leta sodeloval. Bil je med soustanovitelji Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu, med prizadevnimi tvorci in oblikovalci Koroških kulturnih dni, zasnoval je mladinske raziskovalne tabore v Prekmurju in jih petnajst let tudi vodil. Zasnoval je revijo *Geographica Slovenica*, organiziral mednarodna znanstvena srečanja in se jih

pogosto udeleževal. Seveda je nastopal tudi kot svetovalec in recenzent domačih in tujih, zlasti avstrijskih in nemških avtorjev in projektov pa tudi habilitacijskih postopkov. Mednarodno uveljavljanje slovenske geografske stroke ter sodelovanje s tujimi univerzami sta ga še tesneje zavezala k številnim stikom: postal je dopisni član Südosteuropa Gesellschaft, München (1972), dopisni član Akademie für Raumforschung und Landesplanung, Hannover (1988), Dopisni član Münchenskega geografskega društva, član Internationale Städteforums, Gradec (1989), član uredniških odborov strokovnih in znanstvenih časopisov. Postal je častni član makedonskega, srbskega, italijanskega, poljskega in nemškega geografskega društva. Za zasluge na različnih področjih je bil večkrat odlikovan: prejel je več kot 25 pohval, plaket, priznanj in nagrad. Naj omenim le nekatere najvidnejše: leta 1982 Red dela z zlatim vencem, leta 1987 odlikovanje Red zaslug za narod s srebrnimi žarki, leta 1992 priznanje Ambasador Republike Slovenije v znanosti, leta 1995 Zlato plaketo Univerze v Ljubljani, leta 1996 Nagrado Republike Slovenije na področju šolstva in Srebrni častni znak svobode Republike Slovenije, leta 1998 pa naziv »zaslužni profesor«. Leta 2004 je prejel Tischlerjevo nagrado in leta 2010 – zadnje, skupaj s sinom Matjažem – Zoisovo priznanje.

In končno moramo ob tem kratkem preletu opomniti tudi na njegov človeški lik. Pred nami zaživi podoba neutrudnega učitelja, mentorja in raziskovalca, ki je mnogim med nami omogočil pot v (geografski) svet. Znal je navdušiti, spodbujati in bodriti, a tudi očetovsko razumeti napake in nedoslednosti. Predvsem pa se je znal veseliti naših dosežkov. Znal je priznati, pohvaliti, videti moč in priložnosti geografije kot vede. To zmore velik učitelj. O vsem je bil na tekočem tudi še dolgo potem, ko je kot upokojenec rad prihajal na malodane vse prireditve in srečanja. Ob tem je ostajal dostopen in preprost, nič akademsko vzvišen. Kdor je hotel, se je ob njegovih diskusijah lahko brusil in pilil ter postajal kritično razmišljujoč in samozavesten znanstvenik. Tega humanistično naravnega svetovljana in intelektualca širokih obzorij je krasila še ena lastnost: večni optimizem, ki mu je bil prav tako lasten kakor vztrajnost, marljivost in pronicljivost. Do konca!

Za dolgim, marljivim življenjem so ostale bogate sledi. Mnoge so zapisane in so že postale dediščina slovenske geografije. V Klemenčičevem duhu pa nam ostaja optimističen pogled na geografijo, na prostor in čas, v katerem smo sami predvsem snovalci. Naj bo njegov delovni zagon tudi popotnica slovenske geografije.